

Na besede sa predstavili:

Zoltán Beke

Už vyše 60 rokov žije v Rožňave v rodinnom domčeku na kopci Pod Rákošom, kde v zime sa dalo aj dobre sánkovať. Od malička ho zaujímala história. Po skončení gymnázia chcel svoj sen prehliť štúdiom na vysokej škole, ale nepodarilo sa mu to. Tak nakoniec si urobil len nadstavbové štúdium ekonomického smeru v Rimavskej Soboti. Niekoľko rokov pracoval vo VÚB v Rožňave. Ale svoj sen si rozvíjal inou formou. V 1992 organizovala historická akadémia v Szegedíne stretnutie záujemcov o dejiny, ktorého sa zúčastnil. V 1996 sa stal členom historickej švajčiarskej spoločnosti v Zürichu, ktorá chcela mapovať historické udalosti v širšom rozsahu na území dnešného Maďarska a Slovenska. Oslovil ho aj Rád Svätého Juraja vo Vyšehrade, ktorý sa zameriava hlavne na stredovek. Tento Rád založil Karol Róbert 1326 ako ochranu kráľovnej a svätej koruny vo Vyšehrade. Od roku 1998 je správcom cintorína v Rožňave. A od 2010 poslancom Mestského zastupiteľstva v Rožňave. Je členom spoločnosti Čemadok. Priblížil nám históriu Rožňavy a významných osobností mesta: Jozef Mikulík, kronikár mesta, Szegheó Zsigmund, Schösser Károly, Lájoš, Markóovci – továreň na spracovanie koží, Rodina Feymannova, Dr. Kiss Antal, Rodina Póschova, Szilvássy Nándor a iné.

Martina Belányiová

Rodáčka z Košíc, ale už 25 rokov žije v malebnej obci Štítnik so svojou rodinou. Má dve dcéry Martinku a Andrejku. Od detstva je jej blízky štetec, farby ale aj ceruzka. Od základnej školy sa zúčastňovala rôznych výtvarných súťaží. Po ukončení základnej školy začala študovať na Strednej priemyselnej škole drevárskej, odbor nábytkárstvo, v Spišskej Novej Vsi. Tam sa prihlásila aj na ZUŠ na 2. stupeň výtvarný odbor, ktorú navštevovala 4 roky. Pod vedením akademického maliara Zdenka Jeřábka ju úspešne ukončila absolventskými skúškami v roku 1994. Jej tvorba je pestrá. Venuje sa rôznym výtvarným technikám: olejomalbe, akrylu, uhliku, ceruzke, akvarelu. Sú to krajinky, portréty, zátišia, dobový i súčasť svet. Kreslí čo ju baví. Najviac ju inšpiruje príroda, architektúra a história. V 15 rokoch sa venovala aj drevorezbe. Vytvorila rôzne plastiky a reliéfy. Svoj voľný čas venuje naďalej kresbe a maľovaniu. Je to jej potešenie a relax. Maľuje pre seba, blízkych aj priateľov. Jej prvá výstava sa uskutočnila v Štítniku v roku 2018 pod názvom Kolekcia Štítnik, ktorú organizovala Matica slovenská. V roku 2021 sa znovu v Štítniku zúčastnila druhej výstavy spolu aj s inými autormi pod názvom „Umenie v nás žije ďalej“. Taktiež za podpory Matice slovenskej v Štítniku. Prihlásila sa do súťaže Výtvarné spektrum v GOS v Rožňave v roku 2018 kedy postúpila aj na krajské kolo. V roku 2022 sa jej tvorba premietla na výstave Maľované-Vyrezávané v kaštieli Budimír. Tiež sa zúčastnila výstavy Žáci Kalábovi Písecká brána v Prahe a na výstave pod názvom Tri Martiny, ktorá sa konala v Apartmánach nad kostolom v Betliari a obidve tieto výstavy organizovalo OZ GemArt. A ešte mnoho ďalších. Maľovanie je jej vášeň a radosť. Rovnako ju potešil záujem ľudí o jej prácu a pocity pri tvorbe, o ktorých sa mohla vyrozprávať pri besedách. Možnosť odprezentovať svoje diela mala aj v roku 2023 na výstavách Štítnicka dolina v obrazoch, ktorú organizovala Matica slovenská v Štítniku a Maľované Valalické vajíčko v obci Valaliky a na výstave v obci Kobeliarovo.

Toho času aktívne tvorí vo svojom ateliéry v Štítniku, kde prezentuje svoje obrazy v súkromnej Galérii. Obrazy si našli cestu nielen na Slovensku, ale aj v súkromných zbierkach v zahraničí v Rakúsku, Nemecku, Anglicku, Švajčiarsku i v ďalekej Amerike. „Keď tvorím som šťastná a teší ma, keď svojim umením môžem urobiť radosť druhým“ horí nadaná Martinka.

Folklórna skupina Radzim z Vyšnej Slanej

Udržiava zvyky a tradície a to najmä scénickými pásmami a spevmi. Pre uchovanie ľudových tradícií ďalším generáciám sa na podnet Dr. Olejníka z Podtatranského múzea podujala pani Eva Benediktyová v roku 1966. Písomne ju oslovil, aby napísala zvyky a zabudnuté piesne z obce Vyšná Slaná. Spracovala ich a poslala. Zavíjanku, krstiny, plačky, zvyky na Troch kráľov, koleso z Vyšnej Slanej, Regrútsku rukovačku. Keďže sa mu to páčilo, tak prišiel osobne a požiadal ju, aby to nacvičila s ľuďmi z Vyšnej Slanej. Pritom jej podal pomocnú ruku. V 1967 zavolala ľudí, ktorí vedeli spievať a tak začali nacvičovať zvyky a obyčaje z obce. Boli to scénické hovorené texty doplnené spevmi a tancami. Dali si názov Radzim.

Všetko čo nacvičili si Dr. Olejník natočil a púšťal do rádia. Prvé verejné vystúpenie bolo 8. marca 1967 pri príležitosti MDŽ. Vedúcou bola Eva Benediktyová, umeleckým vedúcim Ján Vido a doprevádzala ich ľudová hudba Juraja Lenkeya. A tak sa zapísali do povedomia nielen vo Vyšnej Slanej, ale aj na celom hornom Gemeri. Neskôr vystúpili v Gočove, Ochtinej, Brdárke, Markuške. Neskôr v Levoči, v Starom Smokovci. Najväčšiu popularitu si získali Júlia Rogosová od Lindáka, Zuzana Rogosová z Počty a Olinka Lukáčová.

Po príchode Rusov sa činnosť pozastavila. V 1970 pán Michal Lukáč začal obnovovať súbor a tak od 1972- 1979 sa stal jeho vedúcim. Prišiel si ich vypočuť aj pán Nosál, ktorý ponúkol možnosť, vtedy mladučkej Olinke Lukáčovej / Bizikovej/ ísť spievať do Lúčnice, ale rodičia ju nepustili. Vystupovali vo Východnej, Detve, v Nitre a na mnohých ďalších kultúrnych akciách na Gemeri.

Koncom roka 1992 banskobystriický rozhlas mal záujem o nahrávku ich piesní. Od 12.10. začalo 12 žien denne nacvičovať pod vedením Zuzany Tomášikovej. A tak 5.12.1992 sa okrem Marienky Krausovej, ocitli prvýkrát v nahrávacom štúdiu. Začali sa zúčastňovať rôznych akcií. Pani Zuzana Tomášiková zomrela 2009. Dnes funguje súbor Radzim pod vedením pani Janky Ďuriškovej, Majú okolo 25 členov.

Pavel Ferdinandy

Je majster ľudovej umeleckej výroby zdobených palíc za rok 2020.

Vyrába rôzne druhy pastierskych palíc ako kuľagy - hrky slúžiacich aj na chytnie a usmerňovanie zvierat, poľovnícke palice, ale aj turistické, či vychádzkové palice, osekance, alebo zemianske, dolianske, či banícke fokoše, betlehemské kyjaky, ozembuchy, ale aj svietniky a vešiaky. Na ich výrobu najčastejšie používa samorasty tvarované prírodou s minimálnym zásahom do úpravy tvarov. Osekance sa pripravujú špeciálne v lese. Na dreve sa vytvoria hrčky, ktoré zarastú a potom sa opíli. Spracuje sa pastierskym spôsobom. Palica sa opáli potom sa natrú popolom, slaninou. Žiadna chemikália. Na betlehemské kyjaky sa dávajú ešte rôzne pliešky, zvonce a na ozembuchy aj bubienky, alebo činely.

Prvýkrát začal vyrezávať v roku 2004. Spočiatku sa hľadal. Začal s jednoduchými, neskôr zložitejšími. Prvé skúsenosti o rezbárstve získal od ľudí, ktorých stretával. Pastieri ho naučili vyrezávať osekance – je to špeciálny druh palice. Ľudovít Mezei ho učil v lese ako sa čo robí. Ďalšie vedomosti si získaval z literatúry a internetu. V 2008 a 2010 sa zúčastnil rezbárskych kurzov v ÚĽUV pre dospelých. V súčasnosti vykonáva lektorské práce, zúčastňuje sa festivalu Dni majstrov ÚĽUV v Bratislave a na iných remeselných jarmokoch.

Jeho výrobky poznajú aj v Japonsku, Kanade, Saudskej Arábii a v mnohých ďalších krajinách. Prvú palicu, ktorú vyrezal v lese má dodnes. A palicu, na ktorej je vyrezaný ornament štyroch zapletených hadov, si kúpila manželka tak sa jej zapáčila.

Ocenenie Zlatý Quirin získal od mesta Revúca za rozsiahlu celoživotnú činnosť divadelného ochotníka, fotografa, rezbára, organizátora a podporovateľa kultúrneho a spoločenského života v Revúcej.

Mária Veldáková, predseda MO MS v Rožňave